

УДК 347.447.9:339.96:001.891.5

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.2.3>

ОДНОСТОРОННЄ РОЗІРВАННЯ ДОГОВОРІВ ІЗ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ В ПРОЄКТАХ МІЖНАРОДНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Височін В.І.,
аспірант Державної установи
«Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова
Національної академії наук України»
ORCID: 0009-0004-6385-2080
e-mail: vitaliyvysochin@gmail.com

Височін В.І. Одностороннє розірвання договорів із суб'єктами господарювання в проєктах міжнародної технічної допомоги.

Визначаються правові підстави та особливості правового механізму одностороннього розірвання договорів в проєктах міжнародної технічної допомоги, а саме грантових угод та договорів поставки з суб'єктами господарювання на території України, що відбувається на вимогу законодавства країни-донора (США). Стаття досліджує специфіку договірних відносин на двох рівнях реалізації проєктів міжнародної технічної допомоги, які складають повний цикл їх імплементації. На першому рівні: між виконавцями проєктів міжнародної технічної допомоги, які фактично імплементують проєкти міжнародної технічної допомоги, та партнерами з розвитку, які започатковують та фінансують такі проєкти. На другому рівні: між виконавцями проєктів міжнародної технічної допомоги та реципієнтами, які отримують гранти шляхом укладання грантових угод або постачальниками товарів, робіт, послуг.

Визначено, що на першому рівні договірних відносин виконавець проєкту міжнародної технічної допомоги бере на себе зобов'язання не тільки дотримуватися норм національного права (наприклад, права США), але й забезпечувати поширення застосовуваних норм права на похідні правовідносини зі своїми грантерами (реципієнтами) та постачальниками. У межах другого рівня виконавець проєктів міжнародної технічної допомоги забезпечує дотримання імперативних норм права США шляхом або прямої їх інкорпорації до тексту грантових угод та договорів поставки, у тому числі шляхом відсилки до них, або вибору права США як такого, що регулює договірні відносини. Це можливо в тих випадках, коли виконавцем є юридична особа-нерезидент, яка діє через своє представництво в Україні (без створення юридичної особи). У цьому випадку між сторонами договору виникають правовідносини з іноземним елементом, що поширює на них дію Закону України «Про міжнародне приватне право». Зокрема, це стосується вищезгаданого вибору права, що регулює відносини, що відповідає закріпленому в законі принципу автономії волі сторін. Також, у випадку відсутності вказівки на право договору Закон України «Про міжнародне приватне право» містить колізійні норми, які підлягають застосуванню. У статті резюмовано правовий механізм реалізації норм права США в договірних відносинах на території України в межах реалізації проєктів міжнародної технічної допомоги з виконавцем-нерезидентом на прикладі необхідності одностороннього розірвання грантових угод та договорів поставки на вимогу відповідних актів права США.

Ключові слова: міжнародна технічна допомога, грантова угода, договір поставки, господарські відносини, суб'єкти господарювання, виконавець, партнер з розвитку, реципієнт, одностороннє розірвання договору, колізійні норми права, правовий механізм, автономія волі сторін, донор.

Vysochin V.I. Unilateral termination of agreements with commercial entities within international technical assistance projects.

This article identifies the legal grounds and specific features of the legal mechanism for the unilateral termination of contracts in international technical assistance projects, namely grant agreements and

supply contracts with business entities in Ukraine, which occurs at the requirement of the donor country's legislation (USA). The article explores the specifics of contractual relations at two levels of international technical assistance project implementation, which constitute the full cycle of their execution. At the first level: between international technical assistance project implementers, who actually implement international technical assistance projects, and development partners, who initiate and finance such projects. At the second level: between international technical assistance project implementers and recipients, who receive grants through the conclusion of grant agreements, or suppliers of goods, works, and services.

It is determined that at the first level of contractual relations, the international technical assistance project implementer undertakes obligations not only to comply with the norms of national law (e.g., US law) but also to ensure the extension of the applicable legal norms to derivative legal relations with their grantees (recipients) and suppliers. Within the second level, the international technical assistance project implementer ensures compliance with the imperative norms of US law either by directly incorporating them into the text of grant agreements and supply contracts, including by reference, or by choosing US law as governing the contractual relations. This is possible in cases where the implementer is a non-resident legal entity acting through its representative office in Ukraine (without establishing a legal entity). In this case, legal relations with a foreign element arise between the parties to the contract, extending the application of the Law of Ukraine «On Private International Law» to them. In particular, this applies to the aforementioned choice of law governing the relations, which corresponds to the principle of party autonomy enshrined in the law. Also, in the absence of a choice-of-law clause in the contract, the Law of Ukraine «On Private International Law» contains conflict-of-laws rules that are subject to application. The article summarizes the legal mechanism for the implementation of US legal norms in contractual relations in Ukraine within the framework of international technical assistance projects with a non-resident implementer, exemplified by the necessity of unilateral termination of grant agreements and supply contracts at the requirement of relevant acts of US law.

Key words: international technical assistance, grant agreement, supply contract, commercial relationships, commercial entity, implementing partner, development partner, recipient, unilateral termination of agreement, collision norms, legal mechanism, party autonomy, donor.

Постановка проблеми. Міжнародна технічна допомога є важливим механізмом міжнародної підтримки України на шляху до її економічного розвитку, політичної трансформації та наближення до вступу до Європейського Союзу. З початком повномасштабного вторгнення РФ на територію України фінансова та матеріальна допомога партнерів з розвитку зіграла важливу роль в підтримці української енергетики, відновленні зруйнованих та переміщених підприємств.

Сполучені Штати Америки один з ключових партнерів України, який надає не лише військову, а й міжнародну технічну допомогу. Станом на 2025 рік в Україні реалізовувалося декілька програм, спрямованих на економічний розвиток, зокрема проекти «Економічна підтримка України», «Конкурентоспроможна економіка України», «Програма USAID з аграрного і сільського розвитку (АГРО)», «Програма лідерства, сприяння експорту, залучення інвестицій та розвитку» загальною вартістю 870 млн доларів США [3].

Відповідно до виконавчого наказу новообраного президента США Дональда Трампа «Переоцінка та реорганізація зовнішньої допомоги Сполучених Штатів» № 14169 від 20 січня 2025 року всі програми з міжнародного розвитку були призупинені строком до 90 днів для подальшої оцінки їх ефективності [1]. За результатами такої оцінки 83% від усіх діючих програм Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), яке адмініструвало більшість таких програм, було скасовано [2]. Це послугувало юридичною підставою для подальшого розірвання грантових угод та договорів поставки, які були укладені в рамках виконання таких програм і проектів, у тому числі і на території України. Зазначені програми пріоритизували надання грантів для суб'єктів господарювання, наприклад для переробних підприємств та сільгоспвиробників [4, 5]. Серед виконавців проектів міжнародної технічної допомоги (МТД) поширеною практикою є здійснення безпосередніх закупівель товарів, робіт і послуг для подальшої передачі їх реципієнтам проектів МТД. Відповідно, виконавці таких проектів, які часто є юридичними особами-нерезидентами, від власного імені укладають грантові угоди та господарські договори поставки із суб'єктами господарювання в Україні.

З огляду на дострокове припинення реалізації проєктів МТД на вимогу законодавства США відбулося і відповідне дострокове розірвання грантових угод та договорів поставки між виконавцями проєктів МТД та суб'єктами господарювання України. Відтак, актуальним є розуміння правових підстав та правового механізму, який зумовлює можливість одностороннього розірвання відповідних угод та припинення зобов'язань між сторонами таких угод на вимогу законодавства США.

Мета дослідження: визначити особливості правового механізму одностороннього розірвання договорів у проєктах МТД, а саме грантових угод та договорів поставки з суб'єктами господарювання на території України, яке відбувається на вимогу законодавства країни-донора (США).

Стан опрацювання проблематики. Правове забезпечення МТД є предметом дослідження українських науковців. Зокрема у монографії І. Братко «Правове регулювання міжнародної технічної допомоги: стан, тенденції та перспективи розвитку» [6] досліджуються особливості міжнародно-правового регулювання МТД на рівні міжнародних договорів, стороною яких є Україна. У дисертаційній роботі М. Михайлів «Цивільно-правові засади регулювання міжнародної технічної допомоги в Україні» [7] фокусом дослідження є цивільно-правові відносини, які виникають під час реалізації проєктів МТД. Питаннями загальної проблематики МТД займалися такі науковці як В. Нанівська, О. Палюх, М. Васильєва, К. Плоский, Ю. Ковбасюк, О. Мотузка, Ю. Волкова. У той самий час наразі відсутні наукові роботи, які б розглядали господарсько-правові аспекти правових відносин в рамках МТД. Більше того, проблематика одностороннього розірвання грантових угод та договорів поставки в рамках МТД на вимогу виконавця проєкту МТД, що зумовлена законодавством країни-донора, була поза увагою дослідників, адже прецедентів організованого розірвання договорів в межах проєктів МТД досі не існувало. Відповідно, ця робота є однією з перших, яка аналізує правові аспекти одностороннього розірвання грантових угод та договорів поставки з суб'єктами господарювання України.

Виклад основного матеріалу. Грантові угоди та договори поставки товарів, робіт чи послуг на користь реципієнтів МТД широко застосовуються задля реалізації проєктів МТД. Відповідно до пункту 2 Порядку залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 153, грантова угода – це «угода між партнером з розвитку або виконавцем та реципієнтом про передачу фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті в рамках проєкту (програми)» [8]. Згідно з ч. 1 ст. 712 Цивільного кодексу України «за договором поставки продавець (постачальник), який здійснює підприємницьку діяльність, зобов'язується передати у встановлений строк (строки) товар у власність покупця для використання його у підприємницькій діяльності або в інших цілях, не пов'язаних з особистим, сімейним, домашнім або іншим подібним використанням, а покупець зобов'язується прийняти товар і сплатити за нього певну грошову суму» [9]. У зазначених правовідносинах суб'єкти господарювання є реципієнтами в грантових угодах та постачальниками в договорах поставки, а виконавці МТД є покупцями в договорах поставки.

Виконавцями проєктів МТД, і відповідно надавачами грантів, можуть бути юридичні особи, створені у відповідності до українського законодавства, і нерезиденти, які здійснюють свою діяльність в Україні відповідно до закону. Зокрема, це можуть бути неурядові організації, зареєстровані в Україні як представництва без статусу юридичної особи (наприклад, Корпус Миру США в Україні, Представництво Данської ради у справах біженців в Україні, Нідерландська бізнес академія), а також суб'єкти господарювання – компанії (наприклад, Chemonics International Inc., DAI Global LLC, Alinea International Ltd.) [3].

У випадках, коли надавачем гранту (грантодавцем) виступає іноземна юридична особа, між сторонами такої угоди виникають приватно-правові відносини з іноземним елементом у розумінні пунктів 1 і 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право» від 23.06.2005 р. № 2709-IV (далі – Закон № 2709-IV) [10]. Це, у свою чергу, потребує вирішення питання право якої країни буде застосовуватися в таких правовідносинах. Відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону № 2709-IV «право, що підлягає застосуванню до приватноправових відносин з іноземним елементом, визначається згідно з колізійними нормами та іншими положеннями колізійного права цього Закону, інших законів, міжнародних договорів України». У зазначеному законі закріплено принцип автономії волі, який дозволяє учасникам правовідносин самостійно обирати право, яке підлягає застосуванню до змісту правових відносин, в тому числі і в договорах (ч. 1 ст. 43 Закону № 2709-IV). Так, сторони грантової угоди або договору поставки можуть самостійно обрати право, яке застосовується до

всього договору або його окремої частини, за умови, що такий вибір явно виражений або прямо впливає з дій сторін договору, або його умов (ч. 1 та 2 ст. 5 Закону № 2709-IV).

В Україні практика визначення права, що застосовується у грантових угодах та договорах поставки, є усталеною: сторони, зазвичай, завжди визначають право якої країни підлягає застосуванню у відповідних договірних відносинах. З точки зору практики є два варіанти визначення права грантових угод (договорів поставки): застосування права України [11, 12] або права іноземної держави до таких договорів [13, 14].

Досить рідко зустрічаються грантові угоди, в яких відсутня чітка вказівка на право, яке регулює договірні відносини попри присутність в них іноземного елемента [15]. У цьому випадку сторони таких грантових угод мають керуватися колізійними нормами, визначеними в Законі № 2709-IV. Ч.1 ст.44 цього закону, яка визначає колізійні норми щодо договірних відносин, містить відсылну норму до ч.ч. 2 та 3 ст. 32 Закону № 2709-IV. Згідно з цією нормою «у разі відсутності вибору права до змісту правочину застосовується право, яке має найбільш тісний зв'язок із правочином». Такий зв'язок визначається виконанням однією зі сторін договору дії, яка має вирішальне значення для змісту правочину. В законі уточнюється, що для договору дарування дії дарувальника мають вирішальне значення (п. 2 ч. 1 ст. 44 Закону № 2709-IV).

Грантовий договір хоч і не є тотожним, але містить визначальні ознаки благодійної пожертви у розумінні ч. 1 ст. 6 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [16], а саме: 1) безоплатність передачі благодійником (грантодавцем) предмету договору (коштів, іншого майна, майнових прав) та 2) наявність умови про досягнення бенефіціаром (грантером) певних цілей (що за своїм змістом є еквівалентом виконання обумовленої частини проєкту МТД). Не вдаючись до більш детального аналізу співвідношення і правової спорідненості грантового договору і договору про благодійну пожертву, лише зазначимо, що ці договори є видами договору дарування. Це підтверджується тлумаченням ст. 729 Цивільного кодексу України [9] та позицією таких сучасних науковців, як Р. Карпенко [17] та В. Заборовський [18]. Відтак, можна стверджувати, що у питанні визначення права, що застосовується до грантових угод, в яких це прямо не визначено сторонами, слід застосовувати положення ст. 44 Закону № 2709-IV, а саме керуватися правом країни-грантодавця.

На підставі п. 7 ч. 1 ст. 44 Закону № 2709-IV протилежний підхід застосовується в договорах поставки, в яких прямо не визначено право, яке поширюється на договір. Згідно із зазначеною нормою до застосування підлягає право підрядника, що у випадку договорів з українськими суб'єктами господарювання означає право України. Варто наголосити, що на практиці випадки, коли сторони договору поставки не обирають право договору, зустрічаються вкрай рідко. Тому питання застосування колізійних норм в подібних правовідносинах має суто теоретичне значення.

Натомість практично значущим є питання механізму практичного застосування норм права США до правовідносин на території України в рамках грантових угод та договорів поставки. Нещодавнє масове призупинення виконання і послідує повне зупинення проєктів USAID в Україні є прикладом опосередкованого застосування законодавства США до грантових угод, зокрема і з суб'єктами господарювання, та договорами поставки, що були укладені від імені виконавців проєктів МТД.

Для розуміння правового механізму одностороннього розірвання грантових угод та договорів поставки в Україні на вимогу права США необхідно розглянути договірні відносини, які існують поза грантовими угодами або договорами поставки, але які опосередковують і уможливають їх. Існує окремий «пласт» договірних відносин між виконавцями МТД (по суті організаціями або іноземними суб'єктами господарювання, які фактично реалізують проєкт МТД) та партнерами з розвитку, які ініціюють створення такого проєкту МТД (у практичному вжитку можна зустріти термін «донор»). Такі правовідносини, як правило, відбуваються між нерезидентами України відповідно до іноземного законодавства. Конкретним прикладом таких відносин може бути реалізація компанією Chemonics International, Inc та USAID декількох проєктів МТД на території України, таких як «Конкурентоспроможна економіка України» та «Програма USAID з аграрного і сільського розвитку» [3].

Порядок залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги (надалі – «Порядок») окреслює суть таких правовідносин шляхом надання визначення виконавцеві та партнеру з розвитку. Так, відповідно до Порядку виконавцем є «будь-яка особа (резидент або нерезидент), що має письмову угоду з партнером з розвитку або уповноваженою партнером з

розвитку особою та забезпечує реалізацію проекту (програми), у тому числі на платній основі». У свою чергу, партнером з розвитку є «іноземна держава, уряд та уповноважені урядом іноземної держави органи або організації, іноземний муніципальний орган або міжнародна організація, що надають міжнародну технічну допомогу відповідно до міжнародних договорів України» [8]. Аналізуючи наведені визначення, можна виділити наступні характеристики відносин між виконавцями та партнерами з розвитку:

1) такі організаційно-правові відносини існують окремо від фактичної реалізації проєктів МТД на території України, хоч і пов'язані з нею;

2) відносини між виконавцями та партнерами з розвитку відбуваються на договірних засадах. Такі договори можуть бути платними, що свідчить про те, що виконавці, шляхом реалізації проєктів МТД, безпосередньо здійснюють господарську діяльність та надають послуги партнерам з розвитку;

3) бенефіціари та реципієнти МТД не є безпосередніми учасниками таких правовідносин;

4) партнери з розвитку, переважно, – це юридичні особи публічного права, що, у свою чергу, зумовлює певну специфіку договірних відносин, зокрема поширення певних положень законодавства на такі договірні відносини (про що йтиме мова далі);

5) виконавець, надаючи послуги, є підрядником, а партнер з розвитку – замовником та стороною, яка ініціює реалізацію проєкту МТД та, відповідно, фінансує його. Це свідчить про умовну «нерівність» сторін в цих правовідносинах, яка на практиці виражається наборі їх прав та обов'язків та поширенні певних вимог законодавства щодо виконання таких договорів.

Розглянемо особливості договірних відносин між виконавцями та партнерами з розвитку на прикладі правової системи США. Згадані договірні відносини між виконавцями та партнерами з розвитку реалізуються шляхом укладання або грантових угод, або договорів підряду (контрактів). В рамках грантових угод партнер з розвитку виступає як грантодавець (federal awarding agency), а виконавець МТД є грантером (recipient). Такі правовідносини регулюються нормами права, що містяться в Титулі 2, Підтитуті «А», Главі 2, Частині 200 Зводу федеральних нормативних актів (офіційна скорочена назва 2 CFR 200) та Титулі 2, Підтитуті «В», Главі 7, Частині 700 Зводу федеральних нормативних актів (2 CFR 700).

В рамках контракту партнер з розвитку виступає як замовник, а виконавець МТД є підрядником (contractor). Відповідно, до цих правовідносин застосовуються положення Титулу 48, Глави 1 Зводу федеральних нормативних актів (48 CFR або «FAR 52») та Титулу 48, Глави 7 Зводу федеральних нормативних актів», який стосується безпосередньо закупівель від імені USAID (спеціальна скорочена назва «AIDAR»).

На досліджуваному прикладі призупинення міжнародної допомоги США можна простежити реалізацію виконавчого наказу президента США органами виконавчої влади. Так, після прийняття цього наказу Офісом з управління та бюджету (Office of Management and Budget) було видано Меморандум № М-25-13 «Меморандум до керівників органів виконавчої влади» [17], в якому були надані пояснення та інструкції щодо порядку реалізації виконавчого наказу президента США, зокрема і вимога про призупинення грантів та інших договірних зобов'язань, які складають міжнародну допомогу.

На вимогу виконавчого наказу президента США та відповідних роз'яснень ОМБ органи виконавчої влади, у тому числі USAID, призупинили дію усіх грантових угод та контрактів, які було укладено агентством. У випадку грантових угод USAID мав керуватися нормою права, що міститься в статті 700.14 «Призупинення гранту та розірвання угоди» 2 CFR 700: «якщо в будь-який час USAID визначить, що продовження фінансування всієї програми або її частини має бути призупинено або припинено, оскільки така допомога ... буде порушенням чинного законодавства, то USAID може, після повідомлення грантера, призупинити або припинити надання гранту повністю або частково та заборонити грантеру брати на себе додаткові зобов'язання, що підлягають оплаті за рахунок гранту, крім тих витрат, які зазначені в повідомленні про призупинення».

У випадку контрактів застосовується схожа норма, закріплена у пункті 52.242-15 «Наказ про призупинення роботи» FAR 52: «уповноважений з укладання контрактів може в будь-який час, письмовим наказом підряднику, вимагати від підрядника припинити всю або будь-яку частину роботи, передбаченої цим контрактом, на період 90 днів після доведення такого наказу до відома підрядника, а також на будь-який подальший період, про який сторони можуть домовитися».

Важливою частиною досліджуваного правового механізму є обов'язок «поширення» положень законодавства (flow down) на іншу сторону, який закріплено у статті 200.101 (B) 2 CFR 200 (для грантів) та пункті 52.244-6 FAR 52 (для контрактів). Цей обов'язок реалізується виконавцем МТД як «основним» грантером (prime recipient) у відповідних субгрантових угодах та/або субконтрактах, які такий виконавець укладає із суб'єктами господарювання на території України. Зміст цього обов'язку полягає у тому, що виконавець (який одночасно є грантером або підрядником в договорі з USAID), який укладає субгрантову угоду (субконтракт) у рамках реалізації проєкту МТД, має включити в таку угоду (субконтракт), а саме в обов'язки іншої сторони, певні імперативні положення, які застосовуються та поширюються на виконавця в рамках основного договору (гранту або контракту). За цим обов'язком субгрантер (субпідрядник) має дотримуватися тих самих норм і положень законодавства, що і виконавець (тобто «основний» грантер або підрядник).

В контексті реалізації проєктів МТД в Україні це означає, що коли виконавець МТД укладає грантову угоду (або договір поставки) з суб'єктом права України, він має включити в такий договір умови, які є обов'язковими для такого виконавця МТД в рамках основного договору між ним та партнером з розвитку (наприклад, USAID). Законами США та відповідними грантовими угодами/контрактами визначаються певні положення, які мають бути продубльовані в усіх субгрантах та субконтрактах. Наочним прикладом застосування цього принципу є пункт 19 Рамкового договору на закупівлю DAI Global LLC, в якому зазначається: «Постачальник погоджується автоматично застосовувати усі Положення FAR та додаткові пункти, які розповсюджуються на Договір, до будь-яких субпідрядників або постачальників нижчої ланки, які працюють відповідно до цього Договору» [14]. Іншим прикладом «поширення» положень законодавства США на грантерів в Україні є пряме посилання на визначені закони США в грантових угодах. Зокрема в таких статтях грантової угоди як «Стаття XII. Свідчення про непричетність до терористичної діяльності» і «Стаття XIII. Протидія торгівлі людьми» містяться відсилки до Закону про імміграцію і громадянство та Закону про захист потерпілих від торгівлі людьми відповідно, які стають обов'язковими для виконання реципієнтами [15].

Розглянувши договірні відносини між виконавцями проєктів МТД та партнерами з розвитку, які є частиною досліджуваного правового механізму одностороннього розірвання договорів в рамках проєктів МТД, важливо перейти до його основної частини, яка стосується безпосередніх договірних відносин між виконавцями та реципієнтами МТД (суб'єктами господарювання).

Розглянутий обов'язок «поширення» положень визначеного законодавства США на правовідносини з реципієнтами повною мірою не пояснює підстави для одностороннього розірвання грантових угод та договорів поставки, які було укладено до прийняття наказу Президента США щодо призупинення дії всіх проєктів МТД і послідовного закриття цих проєктів Державним департаментом США.

Аналізуючи положення договорів поставки та грантових угод, варто звернути увагу на порядок і підстави розірвання цих договорів. Зазвичай покупець має право розірвати договір поставки в односторонньому порядку (termination for convenience). Характерно, що таке розірвання не пов'язане та не є наслідком невиконання, або неналежного виконання постачальником своїх обов'язків за договором [13, 14]. В п. 11 (а) угоди про постачання Tetra Tech зазначається, що «за відсутності достатніх для цього підстав Tetra Tech може на свій розсуд припинити всі або будь-яку частину цього замовлення, в будь-який час шляхом письмового повідомлення Постачальнику» [13]. Такі статті договорів про одностороннє розірвання договорів поставки або грантових угод є типовими і поширеними серед виконавців проєктів МТД. Згаданий спосіб одностороннього розірвання договору є універсальним та не потребує додаткових підстав, а лише завчасного інформування іншої сторони про розірвання. Відтак, другий елемент правового механізму одностороннього розірвання договору в рамках реалізації проєкту МТД складається з права виконавця (покупця) на одностороннє розірвання договору на загальних (фактично будь-яких) підставах, а відтак не є специфічним щодо будь-якого обов'язку виконавця щодо партнера з розвитку та/або положень законодавства США. У той самий час вимога законодавства, що регулює договір або діяльність виконавця, може слугувати фактичною підставою використання права на одностороннє розірвання договору.

Таким чином, можна зробити висновок, що перша частина правового механізму одностороннього розірвання договорів в рамках МТД є специфічною і стосується двох юридичних осіб нерезидентів, які підпорядковуються праву США (або праву іншої країни в залежності від місця

реєстрації сторін), у той час як друга частина механізму – є універсальною, адже «вбудована» в систему прав та обов'язків сторін за договором. Більш того, можна констатувати відсутність зв'язку або залежності цього правового механізму від дії колізійних норм права, або вибору права будь-якої країни як такого, що регулює договір.

Обов'язок виконавця МТД з розірвання укладених ним субгрантових угод або договорів субпідряду виникає в рамках договірних відносин між виконавцем та партнером з розвитку і, відповідно, поширення на ці відносини права США. Реалізується такий обов'язок через право виконавця на одностороннє розірвання договору, а не через необхідність «поширення» або «каскадування» такого обов'язку на відносини з реципієнтами та підрядниками і прямої реалізації цих положень у правовідносинах на території України. Обов'язок слідувати виконавчому наказу Президента США та нормативним актам Державного департаменту США не «переноситься» на рівень відносин між виконавцем та реципієнтом, але фактично реалізується першим через право на одностороннє розірвання договору.

Структуру досліджуваних правовідносин можна представити графічно, що наведено у схемі нижче на прикладі контракту.

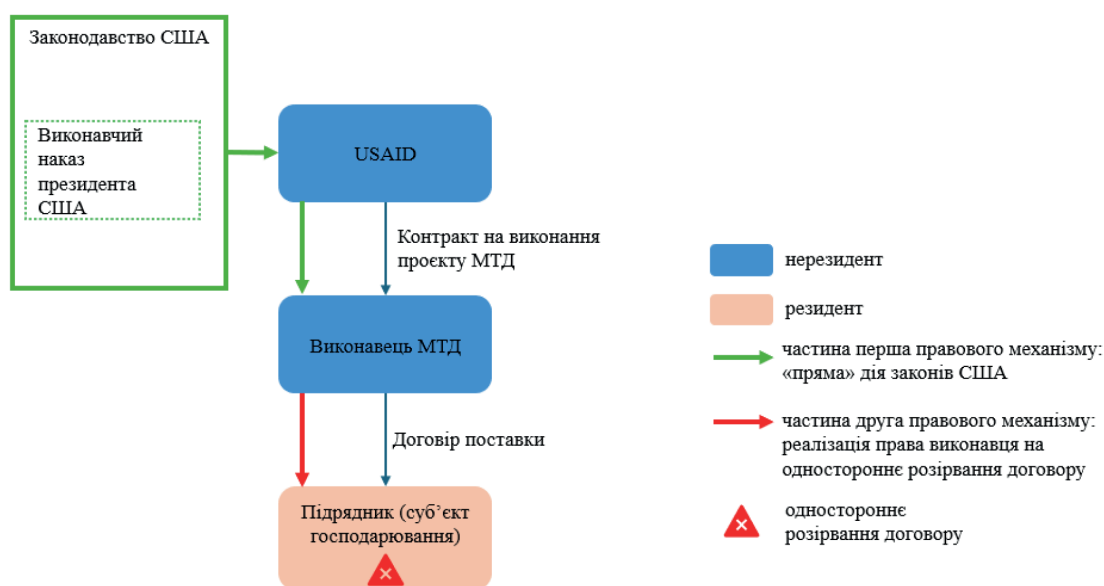

Схема 1. Структура договірних відносин між партнерами з розвитку, виконавцями проєктів МТД та підрядниками на прикладі проєкту USAID. Механізм реалізації законодавства США в таких правовідносинах.

Висновки. Правовий механізм одностороннього розірвання грантових угод та договорів поставки в рамках реалізації проєктів МТД складається з двох компонентів: специфічного та неспецифічного. Цей механізм реалізується у двох системах договірних відносин: 1) між виконавцями проєктів МТД та партнерами з розвитку та 2) між виконавцями та реципієнтами (суб'єктами господарювання на території України). Специфічність першого компоненту полягає у прямій дії норм права країни-донора (для цілей цієї статті було розглянуто право США) на виконавця проєкту МТД і формуванні його відповідного обов'язку (розірвати грантову угоду або договір поставки). Неспецифічність другого компоненту досліджуваного правового механізму полягає в використанні виконавцем права на одностороннє розірвання договору, яке передбачено відповідним договором та безпосередньо не пов'язане з обов'язком виконавця, який виникає в іншій системі права і в інших договірних відносинах, а лише створює фактичні підстави і мотив для одностороннього розірвання договору. Таким чином, шляхом використання наведеного правового механізму виконавці проєктів МТД мають змогу реалізовувати право США на території України шляхом здійснення юридично значимих дій як сторона за грантовими угодами та договорами поставки. Відповідно, прямої дії законодавства США в договірних відносинах між виконавцями та реципієнтами не відбувається. Досліджений правовий механізм не суперечить чинному зако-

нодавству України та є наочним прикладом взаємодії правопорядків різних країн та гнучкості договірних відносин у сфері реалізації МТД.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Секретаріат Кабінету Міністрів України. Перелік проєктів міжнародної технічної допомоги. *Урядовий портал. Перелік зареєстрованих проєктів з планами закупівель*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/mizhnarodna-dopomoga/pereliki-zareyestrovanih-proektiv-z-planami-zakupivel> (дата звернення: 12.06.2025).
2. The White House. Reevaluating and Realigning United States Foreign Aid. *The White House. Presidential Actions*. 20.01.2025. URL: <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/01/reevaluating-and-realigning-united-states-foreign-aid> (дата звернення: 09.06.2025).
3. Rubio M. After a 6 week review we are officially cancelling 83% of the programs at USAID. X. 10.03.2025. URL: https://x.com/marcorubio/status/1899021361797816325?ref_src=twsrc%5Egoogle%7Ctwcamp%5Eserp%7Ctwgr%5Etweet (дата звернення: 09.06.2025).
4. Секретаріат Кабінету Міністрів України. Перелік проєктів міжнародної технічної допомоги. *Урядовий портал. Перелік зареєстрованих проєктів з планами закупівель*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/mizhnarodna-dopomoga/pereliki-zareyestrovanih-proektiv-z-planami-zakupivel> (дата звернення: 12.06.2025).
5. Chemonics International Inc. Програма USAID АГРО надасть співфінансування для реалізації 15 проєктів для розвитку переробки сільськогосподарської продукції. *Facebook. Програма USAID з аграрного і сільського розвитку*. 26.07.2024. URL: <https://www.facebook.com/usaid.agro/posts/866562802175141/> (дата звернення: 12.06.2025).
6. Братко І.В. Правове регулювання міжнародної технічної допомоги: стан, тенденції та перспективи розвитку / ред. А.І. Дмитрієв. Одеса : Фенікс, 2011. 249 с. ISBN 978-966-438.
7. Михайлів М.О. Цивільно-правові засади регулювання міжнародної технічної допомоги в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2004. 140 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/7150/1/%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D1%96%D0%B2%20%D0%BA.pdf> (дата звернення: 12.06.2025).
8. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002, № 153: станом на 12.06.2025. *Офіційний вісник України*. 2002. 07 берез. С. 101.
9. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
10. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>.
11. Український культурний фонд. Типова форма договору про надання гранту. *Український культурний фонд*. URL: <https://ucf.in.ua/storage/docs/14122021.pdf> (дата звернення: 12.06.2025).
12. Представництво німецької неурядової організації «Дойче Шпаркассенштіфтунг фюр інтернаціонале Коопераціон е.В.» в Україні. Договір про надання гранту. *АБ «УКР-ГАЗБАНК»*. URL: [https://www.ukrgasbank.com/upload/file/d4_dogovir_\(1\).pdf](https://www.ukrgasbank.com/upload/file/d4_dogovir_(1).pdf) (дата звернення: 12.06.2025).
13. Tetra Tech, Inc. RFQ-UESP-2024-105 - Drilling rig. Attachment F – Tetra Tech Agreement (Purchase Order) Template. *Tetra tech. Business Opportunities*. URL: https://bids.sciquest.com/apps/Router/PublicEvent?tab=PHX_NAV_SourcingClosed&CustomerOrg=MSI&SourcingPublicSite_FilterWorkGroup_PublicSite=%5B%2236602%22%5D&SourcingPublicSite_FILTER_BY_BUSINESS_UNIT=undefined&SourcingPublicSite_FILTER_BY_BUSINESS_UNIT_buDisplayName=&SimpleSearch_Keyword=&tmstmp=1748935200476 (дата звернення: 12.06.2025).
14. DAI Global LLC. Рамковий договір на закупівлю. *Громадський простір*. URL: <https://www.prostir.ua/wp-content/uploads/2021/12/Attachment-D-BPA-template.pdf> (дата звернення: 12.06.2025).

15. Грантова угода із фіксованими зобов'язаннями між Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) та Громадською Організацією «Асоціація Сталого Розвитку Громад» № FY21-L2D-Ed-FAA-IF: веб-сайт. URL: https://kjourn.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/54/2022/11/FY21-L2D-ED-FAA-IF_Agreement_Prystay-vk-tracking.pdf (дата звернення: 12.06.2025).
16. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>.
17. Office of Management and Budget. Temporary Pause of Agency Grant, Loan, and Other Financial Assistance Programs. Memorandum, for Heads of Executive Departments and Agencies. *University of Southern California. USC Department of Contracts and Grants*. 27.01.2025. URL: <https://dca.usc.edu/wp-content/uploads/2025/01/OMB-Memo-Pause.pdf> (дата звернення: 12.06.2025).